

Nenadno, kmalu po Tonetovi nesreči, se bralec zave, da je povest že končana. Po prvih poglavjih je krsta nad Tonetom v bralčevi predstavi že zabita in se začenja pogreb. Za tem pogrebom hodi bralec topo in brez zanimanja do konca. Prisiljeni prizori, v katerih se motajo osebe, ne več po svojih, ampak pisateljevih zakonih, ne priklenejo niti čuvstev. Javornik je pozabil na preprosto zakonitost pripovedovanja, ki tudi v najglobljih umetninah drži, da mora biti dobra povest vselej tudi zanimiva in napeta. Javornikova socialna povest ni pisana s čutom človeške pravičnosti, ampak se zopet prikazuje kot poslednja sodba, ko bodo stali eni na levi, drugi na desni.

„Črni breg“ sicer ni uspel, toda slikovito in izdelano prvo poglavje napoveduje, da je Javornik eden izmed poklicanih, ki bo morda tudi v tej smeri oblikoval svoj svetovni nazor.

Juš Kozak.

MARA HUS: NJENE SLUŽBE. Povest služkinje. Mohorjeva knjižnica 59, 1933.

Zgodba te povesti iz polpreteklih dni se oslanja na avtobiografske osnove, prepletene z motiviko Lepe Vide. Vzmetišče dogajanja v povesti je neskladje med lirsko-individualnim svetom hrepenenja, ki ga nosi v sebi junakinja Zora, in med utesnjujočim družabnim osredjem in dolžnostmi, v katere jo uklepajo njene službe. Poslom, ki jih opravlja, je Zora notranje povsem odmaknjena, v njih duševno odreveneva in trpi. Ni pa socialno borbena, temveč išče le svoji naravi prikladnega področja, kjer bi se v delu sprostila celota njenega bistva. Kot služkinji ji je dano duševno razživljanje le izven služb, predvsem v vzneseni ljubezni, ki se razbrsteva med njo in študentom Milanom, a ostane zgolj epizodična. Končno premostitev vseh nasprotij, ki so razdvajala Zoro v njenih službah, dá pisateljica najti svoji junakinja ob sklepu povesti — kot diplomirani bolničarki.

Povezanost epskega dogajanja v povesti ni vseskozi skladno uravnana, zlasti ne v zaključku. Poklic, ki se mu naposled posveti Zora, je dokaj šibko utemeljen v njeni duševnosti. Vrhu tega ji je pot do njega utrla le „pecunia ex machina“ (podarjeni dragoceni prstan), torej golo naključje; zato Zorino sklepno umovanje — „če hočeš, zmoreš vse“ — nikakor ni prepričevalno in je kot zaključek povesti, ki hoče seči v socialno problematiko našega časa, naivno optimistično. Avtobiografskim momentom povesti je pripisovati nekaj spretnih potez v očrtavanju družabnega osredja, sicer pa gre menda na njih račun dejstvo, da nas pri Zori neprestano moti neka nejasna apriornost, ki v zvezi z vsiljivo idealizacijo junakinje dela njeno osebnost dokaj neživljenjsko.

Oba nasprotujoča si življa, ki razgibavata zgodbo v povesti, pa se kažeta tudi v slogu: kjer se razpreda zunanja „povest služkinje“, je prikazovanje nazorno, realistično stvarno, sem ter tja celó impresionistično obrisno; kjer pa zaživi Zora iz podtalnih prvin svojega bistva, tam se javlja lirični patos, ki zabrisuje jasno potezo na ljubo razpoloženju (v začetku) ali pa odmika dogajanje v nenazorno brezprostornost (Zorin sestanek z Milanom). Poleg že omenjenih nedostatkov je povest tudi stilno neenotna, kar priča, da pisateljici ni uspela umetniško pomembna stvaritev. Nazadnje se nas neprijetno dojemajo tudi neke naivnosti v povesti, tako na primer zlasti mučno ponesrečena Zorina šala o „vsemogočnosti tehnike“ (na str. 40.). Sicer pa je knjiga jezikovno

skrbno pisana in bo kot obzirno vzgojna ljudska povest brez višjih ambicij marsikomu prijetno štivo.

Boris Merhar.

MILAN SKRBINŠEK: BOŽJI VOLEK IN DRUGI. Igre za mladinske odre. Izdala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1933. Str. 136.

Knjiga obsega pet kratkih igric in simbolično sliko. V uvodu „Beseda vodjem mladinskih odrov“ se pisatelj obrača na režiserje in jim daje nekake „napotke, kako bi mogli usmeriti“ svoje delo, ter govori „o umetnosti sploh, o dramatik, režiserju, igralcu, gledališki predstavi“ itd.

Skrbinšek je odličen igralec in režiser. Pokazal je, da pozna oder. V svoje delo je položil svoje bogate odrske izkušnje. Zanimivo je, kako zna poživeti sliko z nastopi otrok (str. 22, 36, 50), kako se izogne marsikateri sentimentalnosti (v drugi igrici) in kako natanko so napisane vse pripombe pri „Krinkah“, ki so igralsko najtežje.

Te odrske slike prepaja preprosta, rahlo moralizirajoča misel. Pisane so v lahkem, otroku razumljivem jeziku in so opremljene z večimi režiserskimi pripombami. Vendar pa niso pesniško pomembne, so dokaj izumetničene in nimajo tiste mikavnosti, ki otroka nehote zamami in očara.

V. T.

GLOSE

SITUACIJA OB PRVEM NATISU SONETNEGA VENCA: G. župnik Ivan Vrhovnik ima v svoji knjižnici nekaj letnikov ljubljanskega tednika „Illyrisches Blatt“, ki so bili last barona Erberga v Dolu. Baron Erberg je imel navado, da je dajal vezat v eno knjigo „Illyrisches Blatt“, ki ga je v svoji založbi tiskal Ignac pl. Kleinmayr, urejal pa od leta 1827. gimnazijski profesor Franc Heinrich, z uradnima publikacijama „Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung“ ter „Amts-Blatt“, ki jih je v isti velikosti tiskal tudi Kleinmayr. Pri tem je Erberg strogo pazil na kronologijo: po vsaki številki literarnega tednika so na redu časovno najbližje številke uradnih listov.

Posebno dragocen je letnik 1834, v katerem je med 8. številko literarnega tednika z dne 22. februarja in številko 23. „inteligentnega lista“ z istim datumom uvezan poseben tisk: „Sonetni venec“ z akrostihom „Primcovi Julji“ in s podpisom: Dr. Prešérn. Prepričan sem, da je Erberg dal „Sonetnemu vencu“ v vezani knjigi označeno mesto zaradi tega, ker je pesnitev izšla kot priloga 8. številke literarnega tednika z dne 22. februarja 1834. Prepričanje se mi zdi tembolj podprto, ker govori za isti datum še neki vir (primeri operiranje drja Žigona s tem datumom v DS-u 1921, 41, in DS-u 1925, 282, a brez navedbe vira), medtem ko se dá vse, kar je o Sonetnem vencu sicer ugotovljenega (primeri Žigonova izvajanja v knjigi Francè Prešeren, Opombe 22—25, in v Kronološkem pregledu 28, 29, 31), spraviti s to domnevo v sklad.

Dne 22. februarja 1934 se dopolni torej 100 let, kar je poslal Baumgartenov koncipient med Slovence oni najvirtuoznější svoj umotvor, v katerem je, kar se tiče stare, ustaljene oblike, s sijajnim uspehom pomeril svoje sile ob umetnosti italijanskih in nemških mojstrov, a kar se tiče vsebine, pogodil tako intimno spojitve bôli preporodnega kolektiva z individualno bolečino svojega srca, da ji v svetovni poeziji ne najdeš vzporednice.